

Nr 128.

Av herr **Hamilton m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ökat statsbidrag till kommunernas folkskoleutgifter.

Ofta, och som det vill synas med särdeles stort fog, har det klagats över de ojämna skattebördorna på landsbygden och över den alltför kända skattetyngd, som påvilar ett stort antal landskommuner.

En blick på den officiella statistiken visar också genast, att denna klagan är allt annat än oberättigad. Enligt litt. U. i serien Bidrag till Sveriges officiella statistik funnos år 1911 icke mindre än 367 landskommuner eller 15,4 procent av hela antalet dylika kommuner, vilkas utdebitering översteg 10 kronor per 100 kronor taxerad beskattningsbar inkomst, varjämte 1,126 kommuner, eller 47,4 procent av hela antalet hade en utdebitering av mer än 7 kronor per 100 kronors inkomst.

Som exempel på hur orimligt hög utdebiteringen understundom blir, kan anföras, att kommunalutskylderna år 1911 utgingo med 27 kronor 84 öre per 100 kronors inkomst i Ornunga, Älvsborgs län, med 24 kronor 90 öre i Rolfstorp, Hallands län, med 24 kronor i Karl Gustav och med 23 kronor i Redslared, båda i Älvsborgs län, med 22 kronor 47 öre i Gällared, Hallands län, med 22 kronor 40 öre i Gunnarsjö, Älvsborgs län, med 22 kronor 39 öre i Frostviken, Jämtlands län, med 22 kronor 37 öre i Torestorp, med 21 kronor i Öxabäck och med 20 kronor 50 öre i Roasjö, samtliga i Älvsborgs län, med 20 kronor 20 öre i Nörslinge, Hallands län samt med 20 kronor i Alboga, Älvsborgs län. Av dessa 12 kommuner med utskylder uppgående till minst 20 kronor per 100 kronors taxerad inkomst voro sålunda icke mindre än 8 belägna i Älvsborgs län, därav fyra i Marks och 2 i vartdera av Gäsene och Kinds härader. Vidare må nämnas, att ej mindre än 43 andra kommuner hade en utdebitering, vilken uppgick till minst 15 kronor per 100 kronors in-

komst. Av dessa sammanlagt 55 kommuner med de högsta kommunalutskylderna voro 23 belägna i Älvsborgs län, 10 i Göteborgs och Bohus län, 6 i Hallands län, 3 i vardera av Jönköpings, Kalmar och Jämtlands län, 2 i vardera av Gottlands och Västernorrlands län samt 1 i vardera av Uppsala, Värmlands och Norrbottens län.

De 367 kommuner, hvilka hade en utdebitering överstigande 10 kronor per 100 kronors inkomst fördelade sig med 84 på Älvsborgs län, 42 på Göteborgs och Bohus län, 32 på Skaraborgs län, 28 på Gottlands län, 24 på Hallands län o. s. v. Örebro län ensamt hade ingen kommun med så hög utdebitering.

Nu är att märka, att ovannämnda utdebitering endast gäller de på kommunal- och kyrkostämman beslutade utskylderna, sålunda icke utskylderna till prästerskapets avlöning samt vägs-katten och landstingsskatten. Beträffande sistnämnda två grupper av utskylder finnas emellertid uppgifter för åren 1907, 1908 och 1909 i den av förste aktuarien Edv. Söderberg utgivna publikationen »Landskommunernas och köpingarnas ekonomiska bärkraft». När samtliga kommunalutskylder sammanföras, visar det sig, att för jordbruksfastighet utskylderna per kommunalfyrk utgingo med följande belopp.

Kommunala utskylder öre per kommunalfyrk	Antal landskommuner		
	År 1907.	År 1908.	År 1909.
T. o. m. 60	29	22	24
60,1—80	166	147	186
80,1—100	441	450	467
100,1—120	564	587	635
120,1—150	586	574	580
150,1—170	222	223	211
170,1—200	197	199	165
200,1—250	131	126	89
250,1—300	32	39	15
300,1—350	6	6	4
350,1—400	3	3	2
över 400	1	1	—
Summa:	2,378	2,377	2,378

De län, där kommuner med höga utskylder förekomma, voro framför andra nedanstående, där kommunerna med dels 170 och dels 200 öres utskylder per kommunalfyrk utgjorde följande procent af hela antalet år 1907:

Län.	Över 170 öre.	Över 200 öre.
Norrbottnens	% 71,3	66,7
Jämtlands	» 67,8	52,5
Västerbottnens	» 62,5	37,5
Göteborgs och Bohus	» 51,8	19,3
Västernorrlands	» 36,5	14,3
Älvsborgs	» 34,6	15,0
Jönköpings	» 27,6	18,0

Härvid må emellertid erinras, att dessa höga utskylder för jordbruksfastighet, vilka till stor del åstadkommas av vägskatten, i några fall måhända ej äro fullt så betydande som de synas; i flertalet fall intjänar nämligen jordbrukaren vägutskylder, som utgöras in natura genom eget arbete på för sig lämplig tid.

Även å inkomst äro de sammanslagna kommunalutskylderna högst betydande. De utgingo nämligen med över 100 öre per fyrk i följande antal kommuner.

Utdebitering. Öre pr kommunal-fyrk.	År 1907.	År 1908.	År 1909.
100,1—120	364	347	345
120,1—150	251	273	225
150,1—170	66	81	58
170,1—200	32	32	34
200,1—250	5	11	11
250,1—300	2	4	3
300,1—350	1	—	—

Man brukar nu invända mot talet om de alltför höga kommunal-skatterna på landsbygden, att dessa i mycket äro illusoriska, beroende på orimligt låga taxeringsvärden. Härom må då anföras, att reservanter inom statsutskottet vid 1912 års riksdag i reservation till utskottets utlåtande nr 69, angående Kungl. Maj:ts proposition om provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner, framhållit, att utskottet, för att utröna huruvida en sådan invändning ägde någon större allmängiltighet, låtit verkställa en undersökning angående i vad mån de vid 1908 års fastighetstaxering fastställda taxeringsvärdena å under femårsperioden 1903—1908 försålda fastigheter inom Älvsborgs län eller det län, som omfattar de flesta enligt förslaget understödsberättigade kommunerna, samt Örebro län, där allenast ett fåtal dylika kommuner förekomma, understege senaste köpeskillingarna för samma fastigheter. Därvid hade framgått, att sammanlagda taxeringsvärdet av de försålda fastigheterna i båda fallen

uppgått till 87,4 procent av sammanlagda köpeskillingarna i såväl Älvsborgs som Örebro län.

I den av aktuarien I. Flodström genom kungl. finansdepartementet utgivna publikationen »Sveriges nationalförmögenhet omkring år 1908 och dess utveckling sedan mitten av 1880-talet» förekommer även en undersökning av förhållandet mellan taxeringsvärden och köpeskillingar. Undersökningens slutresultat blir att i socknar intill städer och stadsliknande samhällen taxeringsvärdena år 1908 utgjorde 91 procent av köpeskillingen, och i ett representativt urval av övriga socknar 94 procent. För några särskilda län må följande siffror anföras beträffande socknar intill städer eller stadsliknande samhällen. Taxeringsvärdena år 1908 utgjorde i procent av köpeskillingen: 103 procent i Stockholms län, 85 procent i Kristianstads län, 79 procent i Malmöhus län, 100 procent i Hallands län, 86 procent i Göteborgs och Bohus län, 82 procent i Älvsborgs län, 86 procent i Skaraborgs län, 84 procent i Örebro län, 101 procent i Västernorrlands län, 105 procent i Västerbottens län och 97 procent i Norrbottens län. För ett representativt urval av övriga socknar utgjorde motsvarande siffror: 98 procent i Stockholms län, 90 procent i Kristianstads län, 82 procent i Malmöhus län, 99 procent i Hallands län, 96 procent i Göteborgs och Bohus län, 88 procent i Älvsborgs län, 90 procent i Skaraborgs län, 88 procent i Örebro län, 101 procent i Västernorrlands län, 107 procent i Västerbottens län och 102 procent i Norrbottens län. Det må anmärkas, att vid beräkningen uteslutits de fastighetsköp, vid vilka i längderna funnits anteckning om att taxeringsvärdet nedsatts på grund av att i köpen ingående skog avverkats.

Med stöd av dessa undersökningar måste man säga sig, att talet om orimligt låga fastighetstaxeringar på landsbygden är högst betydligt överdrivet. Detta gäller åtminstone jorden. Däremot torde uppskattningen av skogens värde ännu vara mycket bristfällig. Skogsbeskattningskommittén av år 1907 har i detta avseende verkställt en undersökning, vars slutresultat i korthet kan sägas vara, att skogsmark med växande skog endast mera undantagsvis är taxerad till hela sitt salu- eller sitt avkastningsvärde, och att när sådan taxering förekommit, beräkningen varit låg, att värdet av husbehovsskog allmänt synes vara undantaget från taxering samt att skog, vartill avverkningsrätt varit upplåten, torde så gott som helt och hållet hava undgått taxering. Värdet å själva skogsmarken uppgives däremot alltid ingå i det jordbruksfastigheten i dess helhet åsatta taxeringsvärdet, ehuru det visserligen kan antagas, att detta värde, åtminstone i norra Sverige, icke är synnerligen högt uppskattat; och därtill skall i regel, enligt uppgifterna, vara tillagt någon del, större eller mindre, av

skogsbeståndets saluvärde. Emellertid finnas skäl för det antagandet, att på de senare åren allt större hänsyn tagits till skogens värde vid jordbruksfastigheternas taxering.

Huvudintrycket av förestående, kortfattade översikt över den kommunala beskattningen måste sålunda bli en bekräftelse av den uppfattningen, att landsbygdens kommunalskatter äro alltför höga och framför allt, att skattetrycket på ett upprörande ojämnt sätt drabbar olika kommuner.

Särskilt höga kommunalskatter böra givetvis, om de förekomma under en följd av år, utöva ett menligt inflytande på de därav drabbade kommunernas utveckling. För städer och större samhällen bör detta inflytande visa sig i en utflyttning av industrien och av de större skattebetalarna eller åtminstone i en avstannad inflyttning av dylika. För landskommunerna bör resultatet bli emigration till utlandet eller till städerna av den arbetsföra befolkningen. Inom dessa kommuner borde sålunda råda övertalighet i fråga om barn och åldringar men undertalighet beträffande vuxna arbetsföra män. En undersökning, som för denna motion gjorts rörande åldersfördelningen inom de landskommuner, som år 1911 hade de högsta kommunalutskylderna, ger också fullt ut det väntade resultatet. I nedanstående tabell hava sammanförts uppgifter från senaste folkräkning (den 31 december 1910) angående barn i skolåldern (7—13 år), vuxna män i åldern 20—45 år samt åldringar över 60 år på 1,000 invånare i de kommuner, vilkas kommunalutskylder (utskylderna till prästerskapets avlöning, vägskatten och landstingsskatten icke inräknade) år 1911 uppgingo till minst 15 kronor per 100 kronors inkomst. För jämförelses skull hava samma uppgifter meddelats för respektive läns landsbygd samt för hela rikets landsbygd och hela riket (landsbygd och städer sammanförda). Någon översikt för ett flertal år har ej kunnat göras.

Såsom av tabellen framgår, hava flertalet av de mest skattetyngda kommunerna större antal barn och åldringar och mindre antal vuxna män på 1,000 invånare än vederbörande län och hela riket. De undantag, som förekomma, kunna givetvis vara förorsakade av särskilda omständigheter.

I Hallands län exempelvis hava av de upptagna sex kommunerna samtliga proportionsvis flera skolbarn, alla utom en färre vuxna män samt alla flera åldringar än länets landsbygd i dess helhet. I Älvsborgs län hava av 23 upptagna kommuner 18 relativt större antal skolbarn och likaledes 18 färre vuxna män samt alla utom en flera åldringar än länets landsbygd i dess helhet. I viss mån typisk torde Mangskogs socken i Värmlands län sägas vara. Där finnas på 1,000 invånare 134,7 skolbarn, 110,7 män i åldern 20—45 år samt 244,7 personer över 60 år, medan

**Barn i skolåldern, vuxna män i sin mest arbetsföra ålder samt
åldringar på 1,000 invånare år 1910.**

Län och kommuner.	Folkmängd den 31 dec. 1910.	Barn 7—13 år.	M ä n.				Män och kvinnor.			
			20—25 år.	25—35 år.	35—45 år.	Summa	60—65 år.	65—75 år.	över 75 år.	Summa.
Uppsala läns landsbygd	97,074	126,9	38,8	61,2	51,4	151,4	37,5	60,8	34,0	132,3
Dalby kommun	487	156,1	53,4	55,4	53,4	162,2	30,8	59,5	32,9	123,2
Jönköpings läns landsbygd	180,857	126,8	38,0	63,7	50,4	152,1	34,4	60,4	43,5	138,3
Björkö kommun	1,256	140,1	34,2	61,3	49,4	144,9	38,2	78,8	51,8	168,8
Stenbergas »	815	157,1	54,0	46,6	42,9	143,7	36,8	78,5	41,7	157,0
Korsbergas »	1,398	135,9	37,9	65,8	47,2	150,9	40,8	64,4	65,8	171,0
Kalmar läns landsbygd	190,812	126,9	36,7	59,1	49,4	145,2	39,4	71,8	44,8	156,0
S:t Sigfrids kommun	702	112,5	65,5	61,3	44,1	170,9	55,6	75,5	51,3	182,4
Böda »	1,629	124,6	30,1	50,3	39,9	120,3	50,3	82,3	67,5	200,1
Persnäs »	1,578	165,4	27,9	45,0	43,1	116,0	36,8	72,2	45,6	154,6
Gottlands läns landsbygd	45,256	107,7	35,6	63,2	54,1	152,9	43,7	79,7	50,8	174,2
Buttle kommun	354	135,6	19,8	53,7	50,8	124,3	36,7	101,7	53,7	192,1
Stenkumla »	449	135,9	29,0	71,3	62,4	162,7	33,4	93,5	40,1	167,0
Hallands läns landsbygd	114,003	128,2	38,2	60,0	46,8	145,0	39,8	64,3	40,7	144,8
Drängsereds kommun	1,130	155,8	34,5	44,2	51,3	130,0	34,5	80,7	60,2	175,4
Krogsareds »	650	144,6	30,8	56,9	56,9	144,6	41,5	86,2	49,2	176,9
Gällareds »	870	170,1	35,6	55,2	48,3	139,1	43,7	64,4	50,6	158,7
Ullareds »	684	152,0	58,5	59,9	43,9	162,3	39,5	68,7	40,9	149,1
Rolfstorps »	1,146	155,3	35,8	55,0	42,8	133,6	38,4	76,8	57,6	172,8
Nörslinge »	356	137,6	25,3	64,6	50,6	140,5	39,3	89,9	73,0	202,2
Göteborgs och Bohus läns landsbygd	190,061	132,8	39,8	62,8	51,8	154,4	36,9	54,1	30,9	122,3
Ödsmålms kommun	1,630	151,5	33,1	50,9	60,1	144,1	43,6	71,8	37,4	152,8
Lane-Ryrs »	1,476	147,7	37,9	42,7	53,5	134,1	45,4	80,6	60,3	186,3
Bokenäs »	1,341	161,8	47,0	58,9	52,2	158,1	39,5	58,9	42,5	140,9
Lyse »	4,506	187,3	43,8	66,4	49,9	160,1	26,9	33,0	22,4	82,3
Krokstads »	2,134	152,3	19,7	42,6	51,0	113,3	46,9	67,0	41,2	155,1
Askums »	2,860	123,8	30,4	47,2	33,5	111,1	20,2	37,1	21,3	78,6
Bärfendals »	541	116,5	42,5	53,6	42,5	138,6	59,2	86,9	40,7	186,8
Tjärnö »	2,319	159,6	39,2	70,3	62,2	171,7	31,1	52,2	36,2	119,5
Svenneby »	1,426	176,7	35,8	53,3	47,7	136,8	44,2	37,2	34,4	115,8
Mo »	899	150,2	36,7	48,9	51,2	136,8	42,3	83,4	55,6	181,3

Län och kommuner.	Folkmängd den 31 dec. 1910.	Barn 7—13 år.	M ä n.				Män och kvinnor.			
			20—25 år.	25—35 år.	35—45 år.	Summa	60—65 år.	65—75 år.	över 75 år.	Summa.
Älvsborgs läns landsbygd.....	247,013	123,9	37,4	59,2	49,4	146,0	41,1	65,9	44,4	151,4
Horla kommun.....	400	135,0	35,0	65,0	42,5	142,5	62,5	77,5	40,0	180,0
Alboga »	413	125,9	36,3	79,9	72,6	188,8	33,9	99,3	46,0	179,2
Närunga »	584	123,3	32,5	61,6	46,2	140,3	61,6	71,9	56,5	190,0
Ornunga »	506	90,9	43,5	57,3	47,4	148,2	47,4	87,0	49,4	183,8
Asklunda »	229	126,6	87,3	74,2	17,5	179,0	30,6	87,3	52,4	170,3
Skeppshults »	646	167,2	43,3	34,1	51,1	128,5	26,3	71,2	82,0	179,5
Torestorps »	1,232	117,7	39,0	60,1	39,7	138,8	63,3	88,5	62,5	214,3
Öxabäcks »	1,425	147,4	44,9	50,5	33,7	129,1	42,1	68,8	53,3	164,2
Gunnarsjö »	628	170,4	36,6	43,0	44,6	124,2	35,0	78,0	47,8	160,8
Grimmareds »	462	136,4	32,5	49,8	43,3	125,6	54,1	86,6	45,5	186,2
Karl Gustavs »	855	146,2	31,6	44,4	40,9	116,9	63,2	92,4	51,5	207,1
Hajoms »	1,095	138,8	37,4	40,2	37,4	115,0	41,1	83,1	71,2	195,4
Töllsjö »	1,380	141,9	34,0	52,9	47,1	134,0	43,5	65,9	43,5	152,9
Vänga »	472	146,2	50,8	44,5	53,0	148,3	31,8	55,1	69,9	156,8
Humla »	304	141,4	32,9	26,3	59,2	118,4	32,9	78,9	55,9	167,7
Redslareds »	487	103,7	26,7	37,1	43,1	106,9	51,3	84,1	96,4	231,8
Sexdrega »	1,223	124,3	40,9	47,4	46,6	134,9	51,5	81,8	68,7	202,0
Roasjö »	444	148,6	33,8	60,8	42,8	137,4	49,6	92,3	67,6	209,5
Dännike »	680	154,4	35,3	66,2	41,2	142,7	35,3	50,0	42,6	127,9
Nittorps »	736	125,0	46,2	54,3	58,4	158,9	27,1	76,1	89,7	192,9
Sundals-Ryrs »	1,458	119,3	29,5	50,9	48,7	129,1	52,8	83,0	58,3	194,1
Lerdals »	950	149,5	31,6	47,4	44,2	123,2	42,1	66,3	56,8	165,2
Rölanda »	1,417	136,2	33,9	46,6	41,6	122,1	48,0	79,7	60,7	188,4
Värmlands läns landsbygd	229,762	127,6	37,7	61,7	49,9	149,3	38,2	63,1	43,2	144,5
Mångskogs kommun	1,455	134,7	24,7	46,1	39,9	110,7	59,1	99,7	85,9	244,7
Västernorrlands läns landsbygd.....	220,571	138,3	43,5	65,4	46,3	155,2	31,9	43,6	22,5	98,0
Häggdångers kommun	1,151	163,3	46,0	59,9	54,7	160,6	38,2	51,3	21,7	111,2
Dals »	1,196	140,5	46,0	75,3	36,8	158,1	35,2	46,8	28,4	110,4
Jämtlands läns landsbygd	109,851	132,7	40,9	68,0	49,7	158,6	33,2	50,6	32,6	116,4
Hotagens kommun	1,028	166,3	44,7	44,7	40,9	130,3	17,5	52,5	35,0	105,0
Frostvikens »	2,439	170,6	43,1	62,3	52,9	158,3	30,3	46,3	25,4	102,0
Storsjö »	553	128,7	34,4	81,4	43,4	159,2	47,0	52,4	50,6	150,0
Norrbottnens läns landsbygd.....	148,118	151,1	41,1	67,4	54,8	163,3	24,4	31,1	15,2	70,7
Korpilombolo kommun	2,005	188,5	55,4	59,4	47,4	162,2	27,9	32,9	15,0	75,8
Hela rikets landsbygd	4,154,803	129,9	39,0	63,6	50,9	153,5	36,4	57,4	34,0	127,8
Hela riket (landsbygd och städer)...	5,522,403	123,2	41,2	68,5	52,0	161,7	35,1	53,9	30,5	119,5

motsvarande tal för länets landsbygd äro resp. 127,6, 149,3 och 144,5 och för hela rikets landsbygd resp. 129,9, 153,5 och 127,8. Man ser hur fullständigt förryckta åldersproportionerna äro.

Frågar man så efter anledningen till att landskommunerna i motsats till städerna hava så ojämnt fördelade skattebördor och så ofta opropor-tionerligt höga skatter, synes det närmast till hands liggande svaret böra bli: dels äro beskattningsområdena för små, dels äro kommunerna betun-gade med alltför stora utgifter för ändamål, som rätteligen borde höra staten till.

Till statsändamål kunna hänföras utgifterna för kyrka och folkskola, fattigvård och sundhetsvård. Av den officiella statistiken framgår nu, att dylika utgifter år 1911 uppgingo till icke mindre än 89,1 procent av landskommunernas samtliga utgifter, medan för stadskommunerna endast 29,8 procent av deras utgifter gingo till ändamål, som kunna sägas till-höra staten.

Den största posten är för landskommunerna utgifterna för folkskolan, vilka år 1911 uppgingo till 43,9 procent av samtliga utgifter, medan stadskommunerna behövde lämna endast 10,4 procent av sina utgifter till folkskolan.

Tillväxten, såväl absolut som relativt, av folkskoleutgifterna under tiden från 1874 framgår av nedanstående sammanställning.

Landskommunernas utgifter för folkskola åren 1874—1910.

År.	Absoluta tal kr.	I % av alla utgifterna.
1874	4,441,652	29,6
1880	6,643,132	30,7
1885	7,563,988	31,5
1890	8,410,423	32,7
1895	10,207,205	34,1
1900	13,471,158	36,8
1905	18,157,949	40,5
1910	25,919,584	44,7
1911	26,755,595	43,9

Absolut taget hava sålunda landskommunernas folkskoleutgifter under den redovisande perioden mer än sexdubblats och i procent av kommu-nernas samtliga utgifter ökats från 29,6 till 43,9 procent.

Från dessa tal skola emellertid dragas de erhållna statsbidragen till lärarnes löner, vilka år 1911 uppgingo till 9,277,203 kronor, vadan

kommunernas verkliga utgifter för folkskolan ifrågavarande år stego till 17,478,392 kronor.

Nära hälften av de kommunala utgifterna i landskommunerna går sålunda till folkskolan. Redan detta torde vara en uppenbar disproportion, som emellertid blir än mera framträdande, när man finner vilken ojämnhet, som även på detta område förefinnes. Här nedan antecknas som exempel ett antal kommuner, i vilka folkskoleutgifterna överstigit 70 procent av den kommunala budgeten.

Folkskoleutgifterna i % av alla utgifter.	Folkskoleutgifterna i % av alla utgifter.
<i>Stockholms län:</i>	
Spånga	77,2
Gräsö	74,5
Danderyd	77,1
Salem	76,3
Ytterjärna	90,3
<i>Uppsala län:</i>	
Jumkil	81,8
<i>Södermanlands län:</i>	
Blacksta	86,6
Stenkvista	80,1
<i>Östergötlands län:</i>	
Kvarsebo	73,6
S:t Johannes	73,5
Ekeby	78,6
Skeppsås	76,3
<i>Jönköpings län:</i>	
Hässleby	75,1
Färgaryd	70,5
<i>Kronobergs län:</i>	
Slätthög	71,9
Härlöv	70,3
Traryd	72,5
Vrå	75,2
<i>Kalmar län:</i>	
Tuna	73,1
<i>Gottlands län:</i>	
Tofta	78,3
<i>Blekinge län:</i>	
Sturkö	70,3
Sölvesborgs landskommun	74,1
<i>Kristianstads län:</i>	
Ausås	81,9
Norra Mellby	79,2
Hästveda	71,4
Kiaby	78,8
Tryde	72,7
<i>Malmöhus län:</i>	
Västra Ingelstad	75,8
Höganäs	71,2
Silvåkra	76,9
Stävie	78,3
Dalby	72,7
Lunds landskommun	74,3
Södra Åsum	81,6
Villie	72,7
Kävlinge	80,1

Folkskoleutgifterna i % av alla utgifter.		Folkskoleutgifterna i % av alla utgifter.	
<i>Hallands län:</i>		Trävattna	84,4
Stammared	70,9	Kyrkås	82,7
		Strö	76,9
<i>Göteborgs och Bohus län:</i>		<i>Värmlands län:</i>	
Jörlanda	73,5	Kroppa	89,5
<i>Skaraborgs län:</i>		<i>Kopparbergs län:</i>	
Luttra	78,8	Ål	78,8
Götene	81,3		

Av dessa kommuner hör emellertid ingen till de ovan omnämnda tyngst beskattade. Vill man dock se, huru inom sistnämnda kommuner utgifterna för statsändamål förhålla sig till kommunernas samtliga utgifter, erhåller man för de socknar, i vilka utdebiteringen uppgår till minst 15 kronor per 100 kronors inkomst, det resultat nedanstående sammanställning utvisar. Några kommuner, vilka helt eller delvis haft gemensamma utgifter med andra kommuner, hava icke medtagits.

Utgifterna för stats- ändamål i % av alla utgifter.		Utgifterna för statsändamål i % av alla utgifter.	
<i>Uppsala län:</i>		<i>Hallands län:</i>	
Dalby	94,0	Drängsered	93,0
<i>Jönköpings län:</i>		Krogsered	90,1
Björkö ¹	13,1	Gällared	75,8
Stenbergå	95,5	Ullared	74,5
Korsbergå ²	12,1	Rolfstorp	75,6
<i>Kalmar län:</i>		Nörslinge	92,3
S:t Sigfrid	98,3	<i>Göteborgs och Bohus län:</i>	
Böda	95,1	Ödsmål	94,5
Persnäs	94,6	Lane-Ryr	96,5
<i>Gottlands län:</i>		Bokenäs	91,3
Buttle	95,1	Lyse ³	57,9
		Krokstad	93,9
		Askum	95,1

¹ 86,6 % av utgifterna hava gått till järnvägsanläggning. — ² 87,5 % av utgifterna hava gått till järnvägsanläggning. — ³ 35,5 % av utgifterna hava gått till järnvägsanläggning.

	Utgifterna för statsändamål i % av alla utgifter.		Utgifterna för statsändamål i %-av alla utgifter.
Bärfendal	95,2	Dannike	95,2
Tjärnö	93,0	Nittorp	94,7
Svenneby	95,3	Sundals-Ryr	98,2
Mo	86,8	Lerdal	93,6
		Rölanda	94,1
<i>Älvsborgs län:</i>		<i>Värmlands län:</i>	
Horla	87,3	Mangskog	95,1
Alboga	95,7	<i>Västernorrlands län:</i>	
Skeppshult	91,7	Häggdånger	94,4
Torestorp	92,5	Dal	88,2
Öxabäck	96,2	<i>Jämtlands län:</i>	
Gunnarsjö	96,0	Hotagen	77,2
Grimmared	94,4	Frostviken	75,5
Karl Gustav	96,6	Storsjö	84,8
Hajom	94,5	<i>Norrbottnens län:</i>	
Töllsjö	96,5	Korpilombolo	90,2
Vänga	95,2		
Redslared	93,5		
Sexdrega	90,8		
Roasjö	95,7		

Till statsändamål hava här ovan räknats kyrkliga ändamål, folkskolan och fattigvården. Sundhetsvården, som också brukat räknas dit, ingår däremot ej, enär dess utgifter i tabellerna inräknats bland utgifter »för andra ändamål». Ehuru ovan återgivna procenttal sålunda äro något för låga, finner man dock att dessa kommuner med så höga skatter, i allmänhet fått lämna över 90 procent av sina sammanlagda utgifter till ändamål, vilka äro av den vikt för hela samhället, att de allmänt erkännas vara statsändamål.

Om man emellertid i enlighet med denna motions syfte särskilt ägnar uppmärksamhet åt folkskoleutgifternas förhållande till kommunernas skattebördor, tvingas man vidare till rätt nedslående reflektioner. Vore det nämligen så, att den folkskoleundervisning, som med anlitan av så betydande belopp av de hårt skattetyngda landskommunernas budget, meddelas, vore god eller åtminstone fullt tillfredsställande, hade saken dock en försonande sida. Så är emellertid, som en blick på vår folkskolestatistik visar, långt ifrån fallet.

Nedanstående tabell ur 1910 års statistik visar, hurudan undervisningen varit.

Undervisn.-tid per klass	Skolans littera	Folkskolor	Mindre folkskolor A n t a l b a r n	Småskolor	Summa
Hel underv. tid.....	A—a	140,310	—	79,298	219,608
Halv » »	B—b	75,305	—	73,245	148,550
Tredjedels »	H.	—	2,707	—	2,707
Fjärdedels »	C, E—c, g	165,290	—	48,019	213,309
Sjättedels »	D, F, H—d	68,701	56,066	11,315	136,082
Åttondels »	G.	14,209	—	—	14,209
Tolftedels »	I.	—	22,986	—	22,986
Adertondels under- visn.-tid o. därunder	—	—	2,012	—	2,012
	Summa	463,815	83,771	211,877	759,463

Endast 28,9 procent av hela antalet folkskolebarn hava sålunda fått åtnjuta hel undervisningstid¹. Och häri ingå då även städerna, där icke mindre än 96,8 procent av antalet barn i folkskolor och 97 procent i småskolor erhållit hel undervisningstid. Tages landsbygden för sig, visar det sig, att blott 13,0 procent av barnen i folkskolor och 20,3 procent i småskolor haft hel undervisningstid.

Till dessa nedslående siffror måste än vidare läggas, att av barnen i skolåldern icke mindre än 69,266 nämnda år varit i fullständig avsaknad av undervisning, därav 7,044 efter inhämtande av folkskolans minimikurs, 44,441 efter godkänd avgångsprövning, 3,302 till följd av sjukdom eller naturfel och 14,479 av annan anledning, varjämte 16,854 barn, vilka upptagas i befolkningsstatistiken, helt enkelt äro borttappade, försvunna ur skolrådets uppgifter. Sammanlagt blir det sålunda 86,120 barn i skolåldern, 7—14 år, vilka icke åtnjuta någon som helst undervisning. Antalet kunde rätteligen utökas med ännu 7,877 barn, vilka undervisats »i hemmen», och om vilka man sålunda intet alls vet.

Slutintycket av en hastig överblick över landsbygdens folkskoleförhållanden måste bli en känsla av stark beklämning. Så dryga skattebördor på kommunerna! Och dock så otillfredsställande skolförhållanden! Och orsakerna till de befintliga bristerna äro trots de tyngande skatterna nästan uteslutande att söka i bristande ekonomiska möjligheter för kommunerna.

¹ Med hel undervisningstid menas här, att varje klass undervisas av särskild lärare.

Att något med det snaraste måste göras för att råda bot på dessa uppenbara missförhållanden, borde stå klart för en var, som inser, av vilken vital betydelse för folkets och landets framtid folkskoleundervisningen är.

Förevarande fråga har varit föremål för en synnerligen intressant behandling i en artikelserie »Folkbildningens grundproblem», vilken varit införd i tidskriften Tiden och är författad av ledamoten av riksdagens första kammare, rektor J. Sandler. Han kommer till den slutsatsen, att barnundervisningen bör göras till en hela samhällets, statens, angelägenhet, och att utgifterna böra fördelas lika efter den ekonomiska kraften öfver hela riket. För att avhjälpa de nuvarande missförhållandena behövs enligt författarens beräkningar en byggnadskostnad på i runt tal 55 miljoner kronor och en ökad årlig utgift på minst 30 miljoner kronor. Folkskoleundervisningsanstalterna skulle alltså kräva en årlig kostnad av omkring 75 miljoner kronor, d. v. s. nära 100 kronor för varje skolbarn, vilket icke förefaller så orimligt högt, när man erinrar sig, att varje lärjunge i de allmänna läroverken kostar omkring 400 kronor årligen, om man nämligen till statens uppoffring (i medeltal 248 kronor) lägger kommunernas och enskildas bidrag.

Det torde vara att förvänta, att de av Kungl. Maj:t tillkallade kommunalskattekommitterade skola framlägga förslag, som åsyfta en utjämning av det kommunala skattetrycket. Emellertid torde ännu många år gå, innan ett förslag härutinnan kan bli genomfört. Åtgärder avseende en förbättring av nuvarande förhållanden böra därför ofördröjligen vidtagas. Kunna dessa åtgärder dessutom läggas så, att folkskoleväsendet därigenom förbättras, blir vinsten dubbel.

Riktigast vore utan tvivel ett överflyttande av hela folkskolebudgeten på staten. Då detta väl dock icke för närvarande låter sig göra, böra statens bidrag i stället förhöjas och till dem knyts villkor rörande folkskoleväsendets ordnande. I enlighet med beslut i princip av 1913 års riksdag torde statens bidrag till lärarlönerna komma att väsentligen förhöjas. Detta kan dock icke vara tillräckligt. Ett sätt att söka åstadkomma ändring i nuvarande olidliga förhållanden vore, om ett visst belopp av staten utbetaltes för hvarje i folkskolorna undervisat barn. Utginge detta bidrag med 10 kronor per barn, skulle statsbidraget ökas med inemot åtta miljoner kronor årligen och kommunerna därigenom erhålla ett visserligen ej så stort men dock högst betydelsefullt bidrag till bestridande av sina folkskoleutgifter. Ett sådant ökat statsbidrag borde emellertid förbindas med vissa villkor, exempelvis fordran på ett maximi-

antal barn i varje skola. Översteges detta antal, borde intet statsbidrag utgå för det överskjutande barnantalet. Måhända kunde vad landsbygden beträffar statsunderstödet storlek ställas i relation till den tillämpade skolformen, så att detsamma eggade till att övergiva de otillfredsställande formerna och i stället ordna undervisningen så tillfredsställande som möjligt.

Ett annat sätt, som också bör göras till föremål för närmare utredning, vore att statsbidrag lämnades till kommunernas folkskoleutgifter i dess helhet och då utginge i viss proportion till dessa samt med högre belopp i samma mån anstalter till bättre ordnande av folkskoleförhållandena vidtoges.

Att de bidrag, som skulle tillfalla kommunerna i händelse vårt först avgivna alternativa förslag genomfördes, ingalunda skulle bli betydelselösa, framgår av nedanstående sammanställning, där man utgått från att bidrag erhöles för alla barn i åldern 7—13 år och ställt detta bidrag i proportion till dels kommunernas utgifter för folkskolan, dels deras samtliga utgifter. Det bör anmärkas, att statsbidragen till lärarnes avlöning ej äro frånräknade.

De bidrag, som enligt detta alternativ skulle tillfalla de tyngst beskattade kommunerna, äro som av vidstående tabell synes ingalunda obetydliga. I förhållande till folkskoleutgifterna variera de mellan 57,8 och 12,2 procent och överstiga i 26 av de 51 upptagna kommunerna 30 procent av utgifterna till folkskolan. Ställda i relation till kommunernas samtliga utgifter utgöra ifrågavarande bidrag högst 21,0 och lägst 6,2 procent av dessa utgifter. I 42 av de 50 kommuner, för vilka uppgifter finnas, skulle bidragen överstiga 10 procent av kommunernas samtliga utgifter.

Det belopp, som erfordras för att täcka de ökade statsutgifter, vilka uppkomma genom ökat statsbidrag till folkskoleutgifterna, torde lämpligast böra erhållas genom ett tillägg till inkomst- och förmögenhetsskatten. Därigenom vinner man att dessa utgifter komma att utgå progressivt i förhållande till skatteförmågan. En annan vinst blir också den att städerna och de tätbebyggda områdena, vilkas befolkning skulle få erlägga den största delen av denna skatt, på så sätt bleve i tillfälle att något bidraga till utjämnande av landsbygdens alltför stora utgifter för folkundervisningen, ett förhållande, vars rättvisa genast träder fram, då man erinrar sig, vilket stort antal personer erhålla sin undervisning på landsbygden, men sedan emigrera till städerna, vilka sålunda få draga nytta av deras uppfostran utan att den kostat dem något alls.

Kommun.	Anslags- belopp enligt motionen, kronor.	Anslagsbeloppet i % av		Kommun.	Anslags- belopp enligt motionen, kronor.	Anslagsbeloppet i % av	
		kommunens ut- gifter för folk- skolan år 1911.	kommunens samtliga utgifter år 1911.			kommunens ut- gifter för folk- skolan år 1911.	kommunens samtliga utgifter år 1911.
Dalby	760	29,2	8,0	Ornunga	460	1)	1)
Björkö	1,760	24,9	14,8	Asklanda	290	1)	1)
Stenbergå	1,250	23,4	12,7	Skeppshult	1,080	52,0	20,4
Korsberga	1,900	33,9	11,1	Torestorp	1,450	26,0	13,0
S:t Sigfrid	790	25,3	6,2	Öxabäck	2,100	43,4	11,8
Böda	2,030	21,7	10,2	Gunnarsjö	1,070	42,5	21,0
Persnäs	2,610	33,6	16,1	Grimmared	630	29,0	14,8
Buttle	480	18,3	11,2	Karl Gustav	1,250	17,2	11,5
Stenkumla	610	20,7	1)	Hajom	1,520	44,8	14,7
Drängsered	1,760	34,8	12,9	Töllsjö	1,960	42,7	20,3
Krogsered	940	33,1	12,9	Vänga	690	24,2	14,7
Gällared	1,480	29,4	14,6	Humla	430	1)	1)
Ullared	1,040	12,2	6,4	Redslared	530	25,3	10,8
Rolfstorp	1,780	33,4	6,6	Sexdrega	1,520	39,9	12,2
Nörslinge	490	38,3	14,8	Roasjö	660	38,4	15,0
Ödsmål	2,470	28,6	12,3	Dannike	1,050	37,3	18,7
Lane-Ryr	2,180	29,7	12,4	Nittorp	920	29,8	12,6
Bokenäs	2,170	36,4	16,4	Sundals-Ryr	1,740	22,5	9,5
Lyse	8,440	57,8	10,0	Lerdal	1,420	41,8	17,4
Krokstad	3,250	38,1	11,3	Rölanda	1,930	35,1	12,2
Askum	3,540	26,3	11,9	Mangskog	1,960	24,8	11,6
Bärfendal	630	20,1	7,6	Häggdånger	1,880	13,8	7,7
Tjärnö	3,700	39,5	16,7	Dal	1,680	28,6	10,6
Svenneby	2,520	45,5	12,7	Hotagen	1,710	29,6	14,3
Mo	1,350	37,9	14,7	Frostviken	4,160	43,3	13,4
Horla	540	42,1	15,7	Storsjö	710	17,3	9,6
Alboga	520	32,6	13,2	Korpilombolo	3,780	30,1	17,1
Nårunga	720	1)	1)				

1) Kommunen har helt eller delvis gemensamma utgifter med annan kommun.

På grund av vad vi sålunda anfört få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, på vilket sätt ökade statsbidrag till kommunernas folkskoleutgifter lämpligast böra utgå för att skattebördorna skola minskas och samtidigt de bättre skolformerna vinna ökad utbredning, samt att Kungl. Maj:t ville, om möjligt till nästkommande riksdag, framlägga de förslag, till hvilka utredningen kan föranleda.

Stockholm den 29 maj 1914.

R. G. Hamilton.

Sv. Bengtsson
i Morup.

Per N:son Bosson.

Linus Lundström.

Rob. Karlsson.

Reinh. Eliasson.

Felix Hamrin.

Rikard Hagberg.
